

Zuzana Nevěřilová
Hana Žižková
2024/25

CORE147

DIGITÁLNÍ DATA
V HUMANITNÍCH
A SOCIÁLNÍCH
VĚDÁCH

HUMANITNÍ VĚDY

TEHDY A DNES

Příběh Rosettské desky

- Objevena během francouzské invaze do Egypta
 - Proč? Aby FR konkurovala GB 🤔
- Naštěstí hned při objevení (1799) důstojník Napoleonovy armády zjistil, že jde tentýž nápis ve třech jazycích
- Nález desky pomohl k rozluštění démotického písma (1814)
- Pomohla k rozluštění hieroglyfů (1822)

HUMANITNÍ VĚDY

TEHDY A DNES

Příběh Rosettské desky

- **Thomas Young** rozluštil démotické písmo a několik hieroglyfů
 - Fyzik, lékař
 - Luštění písma viděl jako matematickou hříčku
- **Jean-François Champollion** rozluštil část démotického písma a potom celý systém hieroglyfů
 - Jazykovědce
 - Přesvědčený o tom, že hieroglyfy jsou bránou starověké kultury

HUMANITNÍ VĚDY **TEHDY A DNES**

Příběh Rosettské desky

- Motivace výzkumu
- Použité metody (statistika, poznatky z lingvistiky)
- Užitek (čtení dalších nápisů)

Příběhy výzkumníků

- Jednotlivci
- Géniové ve správný čas na správném místě
- Výzkumu zasvětili celý život

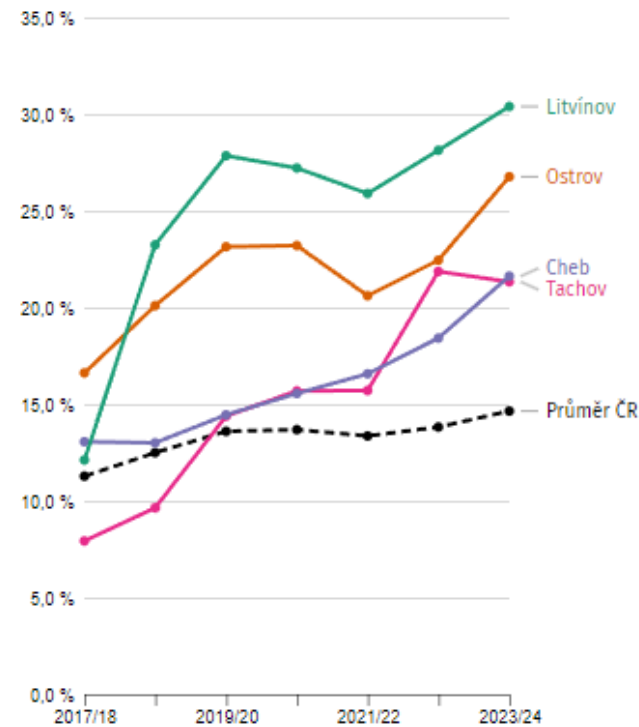

HUMANITNÍ VĚDY TEHDY A DNES

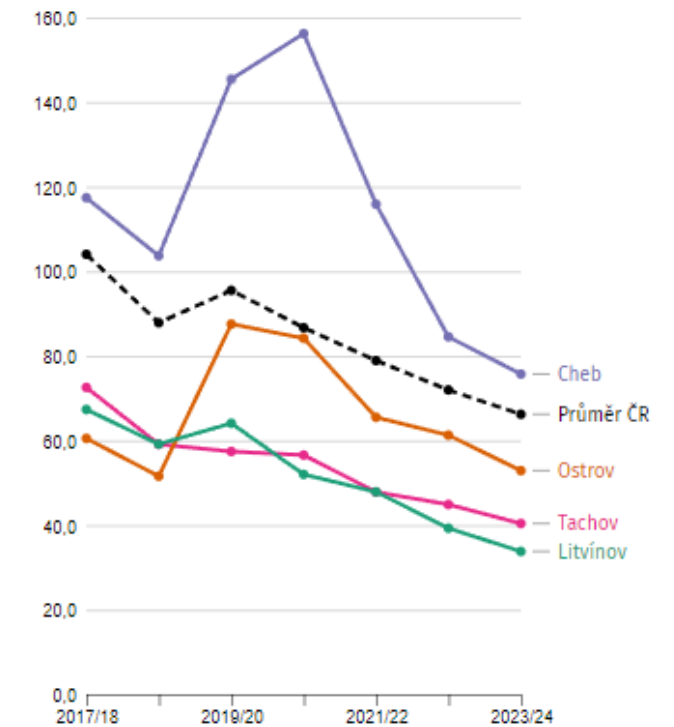
Příběh litvínovských škol

- Vysoký počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek
- Vysoká míra vzdělávacího neúspěchu

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Žáci na jeden úvazek asistenta pedagoga

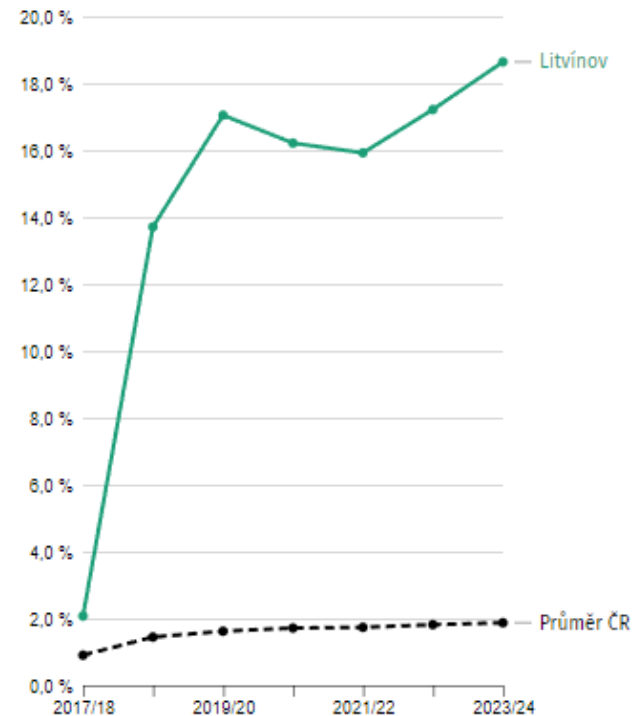

HUMANITNÍ VĚDY TEHDY A DNES

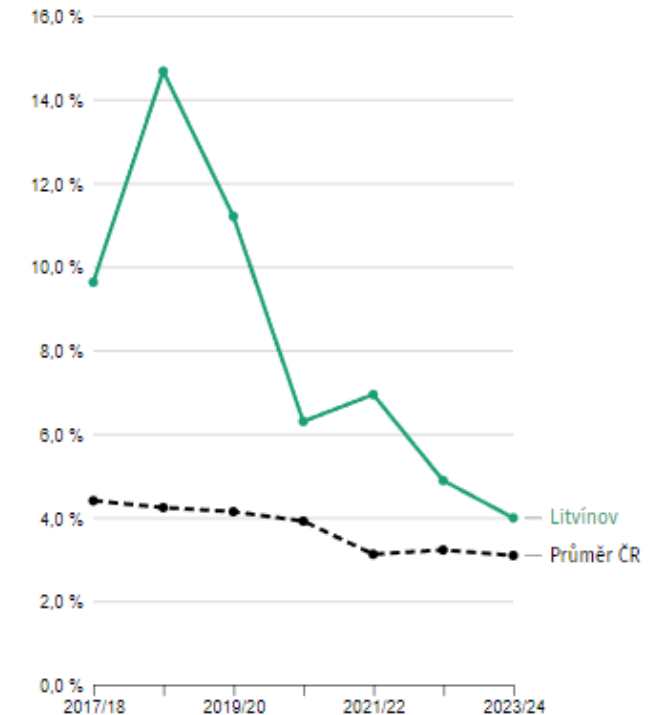
Příběh litvínovských škol

- Zajištění dostatečného počtu asistentů pedagoga
- Zlepšení diagnostiky v poradně
- Dobré praxe financování
- Vysoká míra vzdělávacího neúspěchu klesla

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek

Nedokončování základního vzdělávání

HUMANITNÍ VĚDY TEHDY A DNES

Příběh litvínovských škol

- Spolupráce mezi řediteli škol, pedagogicko-psychologickými poradnami, OSPOD, zřizovateli

Příběh výzkumníků

- sociologové, ekonomové, programátoři, datoví grafici
Jan Vlček, Lea Michalová, Kristína Zákopčanová, Václav Korbel, Daniel Prokop
- Data z MŠMT, ČSÚ, exekutorské komory, školní inspekce

Zvolte ukazatel:

Vzdělávací neúspěšnost vzhledem k podmínkám

Výsledky testování vzhledem k podmínkám

reálná míra očekávaná míra

velmi nízká velmi vysoká

Porovnání vstupních ukazatelů:

Nedokončení

7,3 %

Moje ORP

Neprospívání

1,4 %

Moje ORP

Opakování ročníků

1 %

Moje ORP

Absence

73,6 h

Moje ORP

9,8 %

Podobná ORP

3,2 %

Podobná ORP

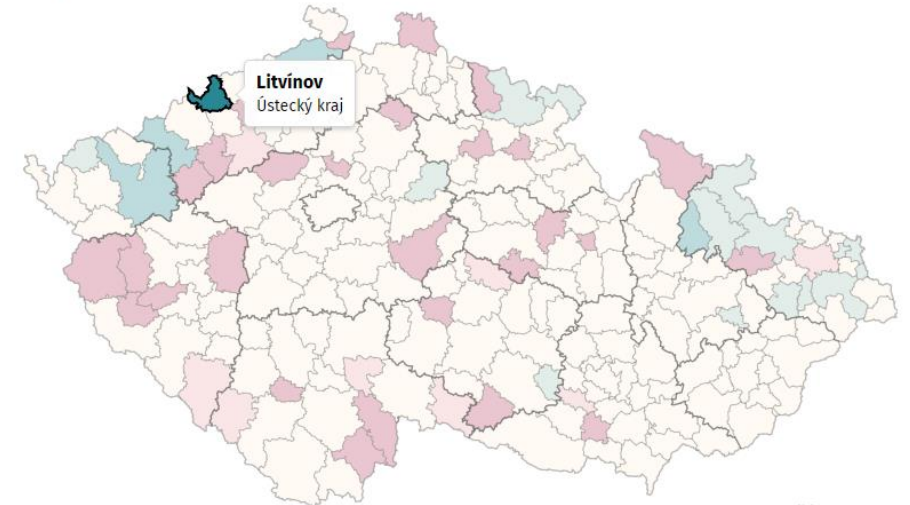
1,4 %

Podobná ORP

101,9 h

Podobná ORP

výrazně vyšší než očekávaná mírně vyšší než očekávaná
 odpovídající mírně nižší než očekávaná
 výrazně nižší než očekávaná

Mapa: ČÚZK (CC-BY)

[Otevřít v DataPAQ](#)

[Stáhnout analýzu ORP](#)

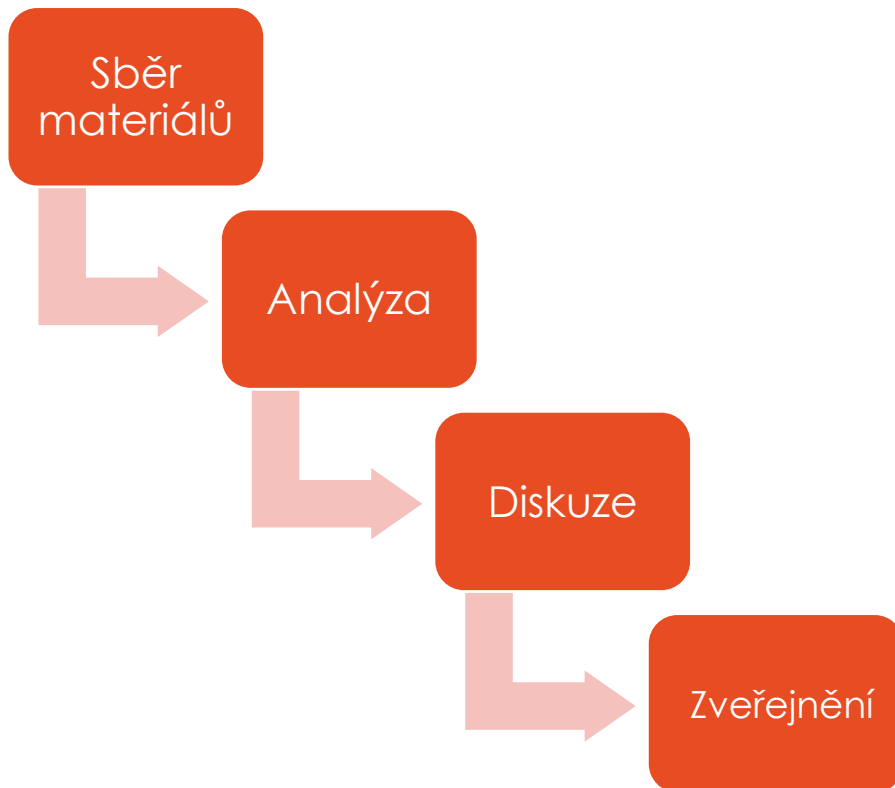
[Vložit mapu](#)

<https://www.paqresearch.cz/post/datapaq-ukazuje-vyvoj-dat-v-case/>
<https://www.mapavzdelavani.cz/zaostavani-a-prekonavani>

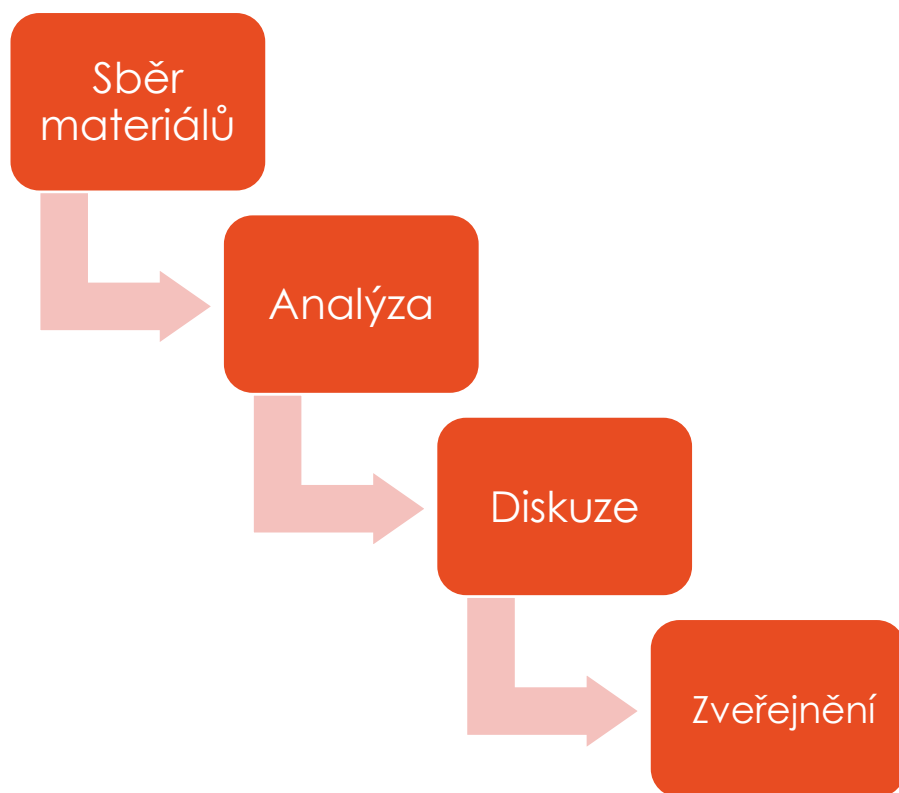
VÝZKUMNÝ PROCES A VÝZKUMNÁ DATA

- **Týmová** práce
- Silně **interdisciplinární**
- Proces **založený na datech**
 - Když je dat dost, vyplatí se jejich automatická analýza
- Digitální předmět studia
- Procesy je **replikovatelné**
- Součástí práce je **publikování** dat, nástrojů pro zpracování a **příběhů**

<https://tool.dlnarratives.eu/demo.html>

VÝZKUMNÝ PROCES A VÝZKUMNÁ **DATA**

Dostupnost dat

- Otevřená data
- Standardizovaná data
- Archivovaná a verzovaná data

Původ dat

- Digitized
- Born-digital
- Reborn-digital material

<https://www.digitalhumanities.org/dhq/vol/10/3/000256/000256.html>

DIGITÁLNÍ HUMANITNÍ VĚDY

PROJEKTOVÝ POHLED

Zdroje, nástroje, metody

- Speciální software
 - Jazyková data
 - Obrazová data
 - Hudební data
 - Historické texty
 - 3D objekty
- Software pro datovou analýzu a vizualizaci
- Best practices
- Inspirativní projekty

Data

- Sběr dat (typy dat)
- Organizace dat
 - Formáty
 - metadata
- Uložení dat, zálohování
- Přístup k datům, sdílení
- Ochrana dat
 - Zachování
 - Ochrana lidí (osobní data)
- Udržitelnost, archivace

DIGITÁLNÍ KURÁTORSTVÍ

Data/digital curation | Digital stewardship | Digital archiving

(DIGITÁLNÍ) KURÁTOR

- **Kurátor** – cure – léčit – starat se
- **Steward** – kdo má na starosti domácnost

- Starat se
- Hlídat
- Ochraňovat

Vzácné tisky

- Opravovat
- Vylepšovat

Digitální data

- Zachovat informace o metodách, kterými byla data produkována
- Umožnit znovupoužití
 - Interoperabilita
- Zachovat informaci o původu (provenance)

(DIGITÁLNÍ) KURÁTOR

- Hlídat
- Ochraňovat
- Opravovat
- Vylepšovat
- Zachovat informace o metodách, kterými byla data produkována
- Umožnit znovupoužití
- Zachovat informaci o původu
- Sběr dat
- Uložení dat
- Analýza dat
- Vytvoření metadat (naležitelnost)
- Standardizace (interoperabilita)
- Editace (čištění dat)
- Vizualizace (prezentace)
- Interpretace (příběhy)
- Publikování (impakt)

PŘÍKLADY ZPRACOVÁNÍ DAT

TEXTOVÁ DATA

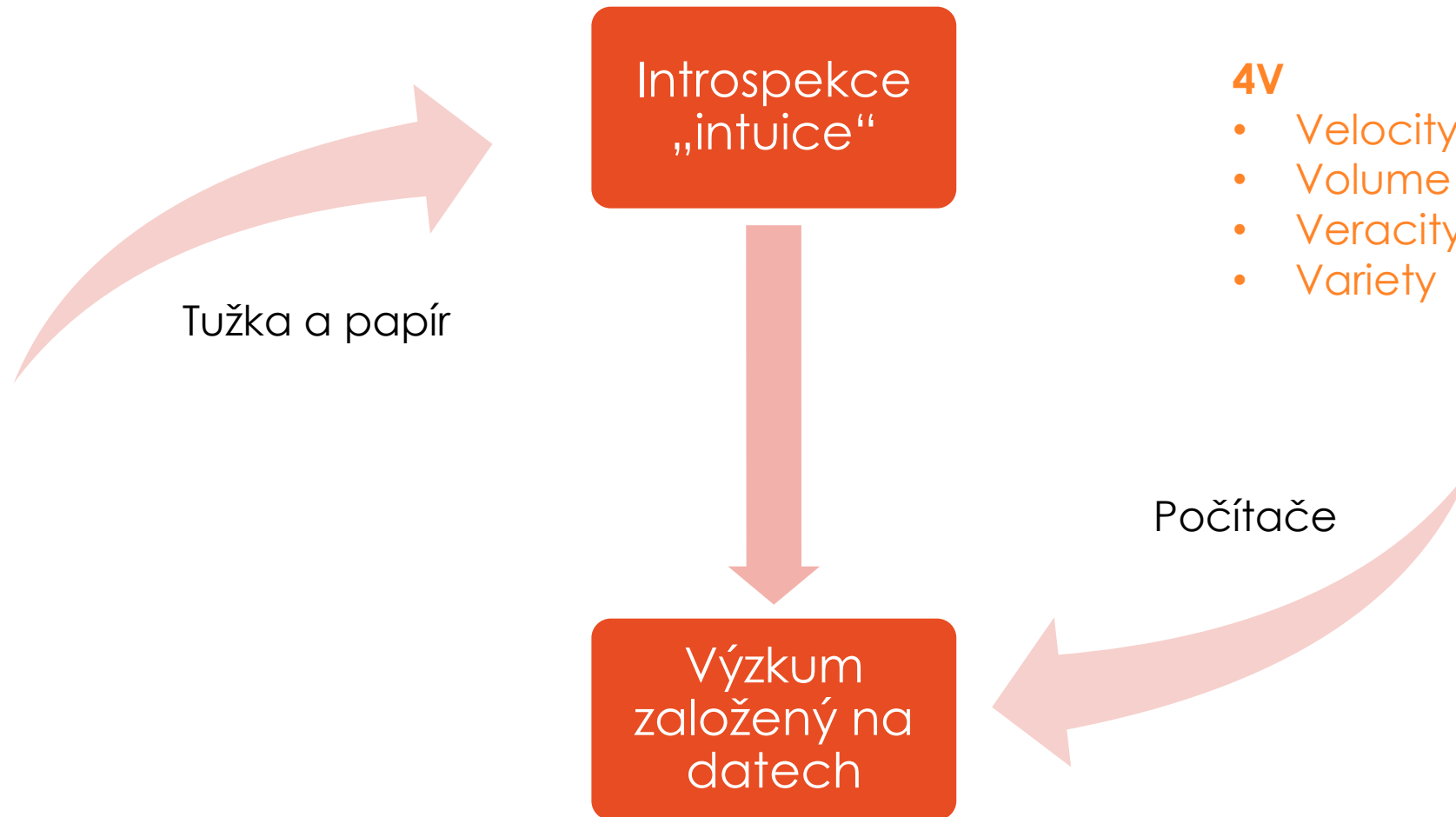
- Lingvistika
 - Synchronní a diachronní vývoj jazyka
 - Varianty jazyka: dialekty, slang, pidžin...
 - Jazykové a společenské skupiny
 - Akvizice jazyka
 - Pojmenovávání věcí a míst
- Literatura
 - Autoři, autorský styl
- Komunikační studia
 - Diskurz, komunikační strategie
 - Fact checking, manipulace
- Historie
- Kulturní studia
- Sociální vědy
- Genealogie

OBRAZOVÁ DATA

- Vizuální umění
 - Digitální kopie vizuálních děl
 - Virtuální realita
 - Museologie (zpřístupnění virtuálních kopií)
 - Archeologie (3D digitální kopie)
 - Architektura
- Multi-modální data
 - Antropologie
 - Lidské činnosti: video, zvuk, obraz
 - Filmová věda
 - Studium počítačových her
- Žurnalistika
 - Nová media
 - Datová žurnalistika

DIGITALIZACE HUMANITNÍCH VĚD

(DIGITÁLNÍ) HUMANITNÍ VĚDY,
KAM SE PODÍVÁŠ

DIGITÁLNÍ HUMANITNÍ VĚDY NA MUNI

- [ARTS020 Digitální humanitní vědy](#)
- [PLIN064 Úvod do Digital Humanities](#)
- [PV1 A328 Digital Humanities pro pomocné vědy historické](#)
- Veronika Wölfelová: [Digital humanities](#) (Diplomová práce)

DIGITÁLNÍ HUMANITNÍ VĚDY V ČESKU

- Akademie věd České republiky <https://digitalhumanities.cz/>
- Česká asociace pro digitální humanitní vědy <https://www.czadh.cz/>
- LINDAT/CLARIN, DARIAH-CZ
 - (originally) European infrastructures for language resources
 - Later expanded outside Europe and also outside linguistics
 - **LINDAT** – (linguistic) data, **CLARIN** – resource infrastructure

DIGITÁLNÍ HUMANITNÍ VĚDY VE SVĚTĚ

- Common Language Resources and Technology Infrastructure (CLARIN) <https://www.clarin.eu/>
- Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities (DARIAH) <https://www.dariah.eu/>
- Social Sciences & Humanities Open Cloud (SSHOC) <https://sshopencloud.eu/>
 - SSH Open Marketplace <https://www.sshopencloud.eu/ssh-open-marketplace>
- Alliance of Digital Humanities Organizations (ADHO) <https://adho.org/>
- National Endowment for the Humanities <https://www.neh.gov/>

CO SE BUDE DÍT V CORE 147

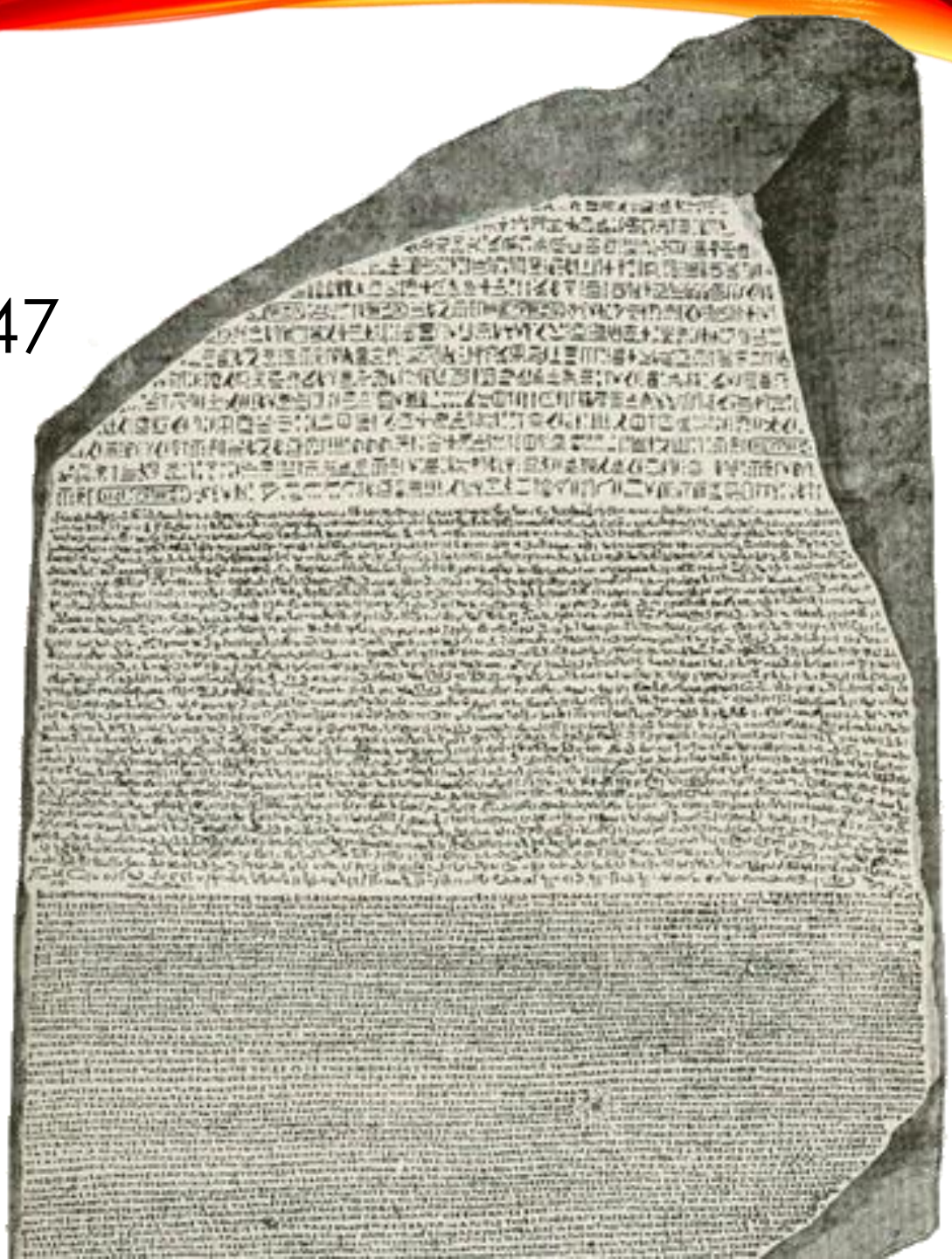
PRŮBĚH CORE147

- Příběhy humanitních a sociálních věd
- Konkrétní projekty
 - Použité softwarové nástroje
 - Datová úložiště a datové sady
 - Prezentace projektu
- Vyzkoušejte sami
 - **Nejméně jeden projekt zpracujte**
- Nejste sami
 - **Zpracování tří projektů recenzujte**
- Hledejte nové příběhy
- Nechte se inspirovat
- ...

11 TÉMAT CORE147

- Digitalizace, digitalizované archivy
- Externí programová rozhraní
- Textová data a jazykové korpusy
- Předzpracování textu, čištění textových dat
- Zpracování obrazu, čištění obrazových dat
- Word embeddings, jazykové modely
- Storytelling, vizualizace dat
- Datová žurnalistika, publikování projektu
- Pipelines, s programováním i bez
- Humanitní vědy a projektový management
- Infrastruktury pro humanitní vědy

DALŠÍ ČTENÍ

- Burdick, A., Drucker, J., Lunenfeld, P., Presner, T., and Schnapp, J. (2012). Digital_Humanities. The MIT Press.
<<https://mitpress.mit.edu/books/digitalhumanities>>
- de Smedt, K., Gardiner, H., Ore, E., Orlandi, T., Short, H., Souillot, J., and Vaughan, W. (1999). Computing in humanities education: A European perspective. University of Bergen.
<<http://korpus.uib.no/humfak/AcoHum/book/>>
- Terras, M., Nyhan, J., and Vanhoutte, E. (2013). Defining Digital Humanities: A Reader. Ashgate Publishing Company, Brookfield, VT, USA.
<<http://ccftp.scu.edu.cn/Download/505594d1-330f-4831-94a1-ec87d218345a.pdf>>
- Chambliss, J., Moll, E. (2022). Making Sense of Digital Humanities. Michigan State University. <<https://openbooks.lib.msu.edu/makingsensedh/>>